

Den snigende død - med social slagside

Retsmedicinen er i 2019 blevet righoldigt repræsenteret i Steno Museets medicinhistoriske samling.

Offentligheden har – ikke mindst i de seneste år – fået indblik i retsmedicinens verden via diverse publikationer, foredrag og tv-produktioner. Vi har længe fra krimierne kendt til den retskafne retsmedicin som gådeløsende antagonist. Hvad skete der? For hvem og hvorfor? Mordgæder og mystiske dødsfald pirrer vores nysgerrighed, men fortæller også noget om menneskelige dramaer, grundvilkår og følelser, liv og død.

Det er vigtigt, at vi også som museum kan dokumentere og fortælle om dette vigtige arbejdsområde.

Retsmedicin

Steno Museets medicinhistoriske samling blev i 2019 beriget med en stor donation fra Institut for Retsmedicin på Aarhus Universitet. Retsmedicinen var tidligere meget rudimentært repræsenteret i museets samlinger, men den nytilkomne donation ændrede radikalt på dette.

Donationen bestod af effekter, der alle relaterede sig til drab, drabsforsøg, ulykker og selvmord – krudt og kugler, en ødelagt styrthjelm, elektriske ledninger – og en petroleumsovn. Den i sig selv interessante samling har fået yderligere værdi, fordi museet har fået stor hjælp til registreringen af genstandene af prof. emeritus i retsmedicin

og tidligere statsobducent Markil Gregersen.

En petroleumsovn og kulilte

Et barn ligger dødt på et badeværelsesgulv, og en kvindes arm hænger slapt ud over badekarrets kant. En ung mand ligger død en morgen på sit kærlekammer. Kvinder og mænd findes døde over det ganske land. Ét har de til fælles: De døde af kulilteforgiftning.

Kulilte er en særdeles giftig luftart. I 1950'ernes Danmark døde der mere end ét menneske om dagen af kulilteforgiftning, primært pga. gasværksgassen og kulilteindholdet i bilers udstødningsgas. 200 af disse årlige dødsfald var selvmord, og der var en høj kvindelig selvmordsrate.

Kulilte – som vi kalder det inden for Ørstedes dansksprogede nomenklatur, carbonmonoxid med den kemiske formel CO, kulmonoxid eller kulos, "kært" barn har mange navne – er en lugtfri gas, der består af et molekyle sammensat af ét kulatom og ét iltatom. Kulilte fandtes som sagt i bygas og udstødningsgas fra biler. Men kulilte kan også opstå ved en ufuld-

Selvom billedet viser et autentisk, ulykkeligt kulilte-dødsfald, har fotografen med sin lysætning skabt en særegen æstetik. Billede fra Jørgen B. Dalgaard's kartotek.

stændig forbrænding af fosile brændstoffer og andet organisk materiale, når der ikke er ilt nok til en ren forbrænding, der til gengæld udvikler kuldioxid eller kulvælte (CO_2).

Den første professor ved det nyoprettede Retsmedicinske Institut i Århus, Jørgen B. Dalgaard, skriver i 1961 i sin bog *Kuliltedødsfald ved selvmord, ulykker og drab*: "Såfremt en rigtig indstillet (dvs. ikke osende) ovn brænder i et mindre, uventileret lokale, vil dettes iltindhold efterhånden formindskes, hvorfor ovnen på et tidspunkt begynder at ose og fortsætter hermed i stigende grad, samtidig med at kuliltedannelsen forøges i stedse stigende tempo jævnsides med iltmanglen. (...) Tilfælde 538: En 23-årig rask landbrugsmedhjælper fandtes en januar morgen død på sit kammer. Lyset brændte og radioen gik."

Bemærk de tilfrosne ruder

Under et billede af ovnen og kammeret, som ovnen stod i, står der "Bemærk de tilfrosne ruder." Det tragiske dødsfald skyldtes, at en petroleumsovn havde brændt i værelset indtil kl. 23, hvor den unge mand

Billede fra Jørgen B. Dalgaards *kulilttebog*: Kuliltedødsfald ved selvmord, ulykker og drab. Dalgaard undersøgte mellem 1950 og 1960 550 kuliltedødsfald.

kom hjem, slukkede for ovnen og satte den ud på gangen. Da havde ovnen imidlertid udviklet så meget kulilte, at den unge mand fandtes død dagen efter.

Han satte ovnen ud på gangen, fordi han en nat en måned tidligere havde fået et ildebefindende og var flygtet ud på gangen, men uden erindring om dette. Han havde været uarbejdsdygtig hele den følgende dag.

Der blev ikke foretaget kulilte-analyse, men medhjælperen og landmanden aftalte dog, at ovnen skulle stilles ud på gangen, inden den unge mand gik til ro. Dette var imidlertid ikke nok til at forhindre tragedien en måned efter.

Oplysning og agitation

Dalgaard undersøgte 550 kuliltedødsfald, der dokumenterede et samfundsmæssigt problem, som betød, at der fra Aarhus Universitets Retsmedicinske Instituts side bl.a. agiteredes for afgiftningen af bygassen. Senere resulterede brug af katalysatorer til bilernes motorer i, at udstødningsgas i dag praktisk talt ikke udvikler kulilte.

Kuliltedødsfald ses i det hele taget sjældent i dag – ikke mindst pga. den retsmedicinske oplysning og agitation. Dog skal man ikke tage grillen med ind i stuen, heller ikke selvom det regner, for det er livsfarligt.

Mary Marie Kromann